

Hebreeuwse en Joodse verklarende woordenlijst

A

Aartsvaderen – Avraham, Jitschak en Ja'akov
Aartsmoeders – Sara, Rebekka, Rachel en Lea
Acharoniem – geleerden, die leefden tussen 1500 en nu
Agada / Agadisch – levensbeschouwelijk deel van de Talmoed
Alef Bet / Alef Bet – het Hebreeuwse alfabet
Al Kidoesj Hasjeem – ter heiliging van G'ds naam
Alenoe – zie onderdelen van het gebed
Alia – stijging; emigratie naar Israël
Amora(iem) – geleerden, die inde Talmoed worden vermeld en leefden tussen 200 en 500
Aniem Zemiroet – zie onderdelen van het gebed
Aron Hakodesj – Heilige Arke
Asjkenazi – Hoogduitse jood – afkomstig uit Midden- of Oost-Europa
Asjree - zie onderdelen van het gebed
Asjkenazisch – Duits of West-Europese
Avinoe Malkenoe – liturgisch gedicht voor de tien dagen van inkeer van Rosj Hasjana tot Jom Kippoer
Av Bet Dien – voorzitter van het Rabbinale Hof
Aveel / Aveliem – rouwende/ rouwende
Aveel jaar – rouwjaar
Avera – Nalaten van een gebod of overtreden van een gebod

B

B.T. – Babylonisch Talmoed
Barachoe - zie onderdelen van het gebed
Bar (m) of Bat (v) mitswe - kerkelijke meerderjarigheid
Beet ha Knesset / Sjoel (J) / Beis haknesses (J) - synagoge / **Sjtiebel (J)** – officiële synagoge
Bet-Dien – Rabbinale Hof
Beet hamidrasj - leerhuis
Bet Josef – commentaar van R. Joséf Karo op de Toer van R. Ja'akov Asjerie
Ben Lamed – rouwende in de eerste rouwmaand
Bensjen – het uitspreken van birkat hamazon na een broodmaaltijd
Ben Zajin – rouwende in de eerste rouwweek
Bracha / Berachot – lofzegging(en)zedenspreuk(en)
Briet Ha Chadasja – het vernieuwde verbond
Bikkoer Choliem - ziekenbezoek
Birkat Hamazon – dankgebed, dat gezegd wordt na een broodmaaltijd
Bisjoel Nochri – voedsel wat door niet-joden bereid is
Bracha – zegening uitgesproken voor het doen van een mitswa of voor of na het eten
Brachot – meervoud van bracha
Brajta – een mondelinge traditie, die niet werd opgenomen in de Misjna van R. Jehoeda Hanassi Chagamiam – geleerden in het algemeen
Briet ha Chadasja – het nieuwe verbond (nieuwe testament)

Mattitjahoe – Mattheüs

Markos – Markus

Loekas – Lukas

Jochanan – Johannes

Mivalot HaSjilichem – De Handelingen der Apostelen

Ha Romie'iem – De brief van Paulus aan de Romeinen

Ha Korieti'iem Alef – De eerste brief van Paulus aan de Korintiërs

Ha Korieti'iem Beet – De tweede brief van Paulus aan de Korintiërs
Ha Kalati'iem – De brief van Paulus aan de Galaten
Ha Efesi'iem – De brief van Paulus aan de Efeziërs
Ha Pielipi'iem – De brief van Paulus aan de Filippenzen
Ha Kolamiam – De brief van Paulus aan de Kolossenzen
Ha Taslonieki'iem Alef – De eerste brief van Paulus aan de Tessalonicenzen
Ha Taslonieki'iem Beet – De tweede brief van Paulus aan de Tessalonicenzen
Ha Tiemoti'iem Alef – De eerste brief van Paulus aan Timotheüs
Ha Tiemoti'iem Beet – De tweede brief van Paulus aan Timotheüs
Titos – De brief van Paulus aan Titus
Pieleemon – De brief van Paulus aan Filemon
Ha Ivriem – De brief aan de Hebreëen
Ja'akow – De brief van Jakobus
Kefa Alef - De eerste brief van Petrus
Kefa Beet - De tweede brief van Petrus
Jochanan Alef - De eerste brief van Johannes
Jochanan Beet - De tweede brief van Johannes
Jochanan Gimel - De derde brief van Johannes
Jehoeda – De brief van Judas
Chizzojon - De Openbaring van Johannes

Brit - verbond

Briet mila / Bries (J) - besnijdenis

C

Chacham – Opperrabbin

Chalav - melk

Chalav Akoem - melk, door niet-joden gemolken

Chala / Challe (J) – gevlochten brood dat met sjabbat gegeten wordt, vaak met sesam of maanzaad bestrooid

Chameets – gerezen voedsel

Chanoeka – inwijding, her-inwijdingsfeest van de tempel (24/25 Kislev – 2/3 Tevet)

Chanoekia - speciale kandelaar voor Chanoeka met plaats voor 8+1 kaarsjes of olie houders

Choepa / Choppe (J) – (huwelijks) baldakijn van een talliet

Choets La'arets – alle landen buiten Erets Jisraëel

Chok – G'ddelijke wet, waarvan de reden ons niet bekend is

Chazan / Chazzen (J) - voorzanger in de synagoge, die de dienst leidt (m) – (nik / l'ijg)

Chazanniet – voorzanger in de synagoge, die de dienst leidt (v) – (l'ijg)

Chazanoet – geheel van synagogale liederen en melodieën

Chesed - liefdewerken in het algemeen

Choemasj - Pentateuch

C.I.D.I. - Centrum Informatie en Documentatie Israël

Codex - wetboek

D

Davar / Devariem Sjebikedoesja – lett; zaak/ zaken in heiligheid: onderdelen van het gebed, die alleen met een minjan mogen worden gezegd

Dayan / Dajen (J) – Rabbinale rechter

Davnenen – bidden in het algemeen

Dien/ Diniem – joodse wet, wetsbepaling(en)

Drasja / Droosje (J) / **Deraas** (S)- predicatie

Dreidel – draaitolletje waarmee spelletjes worden gespeeld op Chanoeka

E

Elloel – Joodse zomermaand

Erev Pesach - de dag vóór Pesach

Erev Sjabbat – de dag vóór de sjabbat, vrijdag

Etrog - een welriekende vrij grote citrusvrucht - zie ook loelav en soekkot

Ezrat Jisraëel – tweede hof in de Tempel

Ezrat Nasjiem – lett.: vrouwenafdeling :voorhof van de Tempel

G

ġan-eden – paradijs

ġeer tsedek - proseliet

Gehinnom - hel

Gemara (of Talmoed) - verzameling van verklaringen op de Misjna

ġon / Geoniem – geleerde(n), die leefde(n) vlak na de afsluiting van de Talmoed (600-1000)

ġola - ballingschap

galoet - ballingschap

Gesjoumerd – onder rabbinaal toezicht bereid

Good sjabbes (A) - een algemene groet die tijdens de sjabbat gebruikt wordt

H

Haftara – voorlezing uit de Profeten

Hagada sjel Pesach – vertelling welke wordt verteld op sederavond van de uittocht uit Mitsrajim

Hakadosj Baroech hoe - G'd. lett.: de Heilige geprezen zij Hij

Halacha / Halachisch – het geldende recht in joodswettelijke zin

Halachot - wetsbepalingen

Hanoteen Tesjoe'a – Gebed voor het Koninklijk Huis

Hasjeem – G'd (letterlijk: 'de Naam')

Havdala / Havdole (J) - scheiding maken tussen de sjabbat of feestdag en de volgende werkdag

Hechsjer – kasjroet garantie, afgegeven door een daartoe gerechtigde rabbinale autoriteit

Hetter – door een rabbinale beslissing verkregen toestemming/dispensatie

Hillel – leider van de Farizeeën en gezaghebbende geleerde in de periode van de 2^e Tempel (n.C.)

I

Iloei Nesjama – stijging van de ziel

Issoer - verbond

J

Jaartijddag - dag, waarop een familielid is overleden

Jad – zilveren aanwijfsstok die men gebruikt bij het lezen uit de Tora rol

Juda de Makkabeeër – leider van de Makkabeeën opstand (16- N.C.)

Jeroesjalajim - Jeruzalem

J.T. – Jerzalemse Talmoed

Jesjjeva - Talmoedschool

Jesjoea - Jezus

J.H.M. – Joods Historisch Museum

Jiddisch – Asjkenazische joden die omstreeks 1000 in de Rijnstreek is ontstaan, zich vandaar over de hele wereld heeft verspreid en voor de 2^e WO door ruim tien miljoen joden werd gesproken; gebaseerd op Duitse dialecten, met Romaanse invloeden en veel Hebreeuwse en Aramese elementen; geschreven met Hebreeuwse letters.

Veel woorden in het Nederlands komen voort uit het Jiddisch.

Jirat Sjamajim - G'dvrezendheid

Jochanan - Johannes

Jod – tiende letter uit het alef bet

Jom Kipoer / Joum Kipoer (A) / Jom Kipper (J) - Grote verzoendag, op 10 Tisjrie, dag van vasten en boetedoening

Jom Hasjoa – (lett. dag van de sjoa) dag van herdenking van e vervolging en vermoording van de joden in 2^e

W.O. op 27 nisan

Jom Tov - feestdag

K

Kabbala (ontvanger) – mystieke joodse leer, vanaf de 12 eeuw

Kasjeren – proces om een voorwerp, dat treife was geworden, in zijn vroegere kosjere status te herstellen

Kasjroet – het stelsel van wetten, dat betrekking heeft op voedsel, dat al dan niet gegeten mag worden

Keefa - Petrus

Kedoesja – heiligheid

Kedoesja-de-Sidra - zie onderdelen van het gebed in de Sidoer

Kipa / Jarmoelke (J) / Keppel (J) / Kalotje – hoofddeksel voor mannen

Kidoesj – heiliging, ceremonie ter inwijding van een feestdag of ceremonie

Kibboets – collectieve gemeenschap of nederzetting in Israël

Kinjan – symbolische bekrachtiging van b.v. verkoop

Koheen / Kohaniem – priester(s) Leviet – afstammeling van Levi. Levieten waren de Tora-docenten in de Tempel

Kol-Nidree / Kal-Nidree (S) / Kol-Nidrei (A) (alle geloften) – gebed waar de dienst op Jom Kipper mee begint

Koosjer / Kousjer (J) – toestand van voedsel, dranken en gebruiksvoorwerpen, die zijn toegestaan volgens de

Tora-wet, zoals neergelegd in de Sjoelchan Aroech en zoals geïnterpreteerd door een orthodoxe rabbijnse

autoriteit of het L.J.G.

L

Lehavdiel – letterlijk om onderscheid te maken

Leviet – afstammeling van de stam Levi. Levieten fungeerden in de Tempel en waren tevens Tora-docenten

Liberaal Joodse Gemeente(n) – Kerkgenootschap v-h Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom

Lag Baomer – 33 ste dag van de omertelling op 18 Iar

Latkes – aardappelkoekjes

Loeach – joodse kalender (de joodse agenda)

Loelav – bundeling van een palmtak 3 mirtetakjes, 2 wilgentakjes en een etrog – zie ook soekkot

Lucas - Lucas

M

Maäriev – avondgebed

Maäseer – afzondering van 1/10 deel van landbouw producten

Maimonides ook bekend als RaMbaM – filosoof, arts en codificator, 1135-1204, Egypte

Machzor (iem) – gebedenboek (en) voor de feestdagen

Mageen Davied – schild van David, ook wel David ster genoemd

Mamzeer – kind uit een verboden relatie

Matse(s) – ongezuurd brood, gegeten met Pesach

Masechet – traktaat van de Misjna of de Talmoed

Masjiach – Messias, Verlosser

Marcus - Marcus

Mattitjahoe - Matthéüs

Mazzeltov – goed geluk, een uitgesproken geluk wens

Megilat Ester – boekrol met het Bijbelboek Ester

Mezoeza / Mezozzes (J) / Mezoezo (A) – deurpost, tekstkokertje wat traditioneel aan de deurpost wordt bevestigd, o.a.

met teksten uit Deuteronomium, om te herinneren aan de geboden.

Miderabbanan – ingesteld door de Rabbijnen

Midrasj – uitleg

* in het algemeen:

het navorsen van de betekenis van alles wat in de Tora voorkomt (hermeneutiek of exegese)

* specifiek:

verzameling(en) van juridische en levensbeschouwelijk uitspraken n.a.v. en als verklaring op het Tora-woord. Mikwe- waterbassin, dat geconstrueerd is volgens de wetten, die gelden voor de rituele onderdompeling, zoals vereist wordt voor tahara en voor het onderdompelen van voorwerpen, die voor voedsel worden gebruikt

Mikve – ritueel bad

Mincha - middaggebed

Minhag / Minhagiem – gewoonten(n), joods gebruik, heeft dikwijls het gewicht van een wet; ook wel een speciale manier, waarop een mitswa wordt vervuld

Min-HaTora – uit de Tora

Minjan – quorum van 10 volwassen joodse mannen

Minnich – neutraal voedsel of voorwerpen, die niet vleeskost en niet melk kost zijn

Misjna – Mondelinge Leer, zoals die verzameld werd door r. Joehoeda Hanassi omstreeks 200 n.d.g.j.

Misjnajot – bepalingen uit de Misjna (mondelinge leer)

Misjloach Manot - mitswa op Poerim, om etenswaren aan vrienden te sturen (ook wel: sjlach mones) mondelinge leer

Mitsrajim – Egypte

Mitswa / Mitswot – gebod(en) uit de Tora of ingesteld door de geleerden

Modee Ani – het eerste gebed wat na het ontwaken opzegt, terwijl men nog in bed ligt

Moheel – een daartoe bevoegde man die de Brit mila uitvoert

Moesaf – toegevoegd gebed

Mokum – de plaats, andere naam voor Amsterdam

Mosje (Rabenoe) - Mozes (onze leraar)

Mizmor - Psalm

N

Nabracha - zegening, uitgesproken na eten of drinken

Nassi – voorzitter Sanhedrin of jesjiewa

N.C. – na het begin van de christelijke jaartelling

Nesjomme – de joodse ziel

Niesan – Joodse lentemaand

N.D.G.J. – Na De Gangbare Jaartelling

N.I.K. – Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap

Noesach - gebedsritus

O

Oewa Letsion go 'eel - zie onderdelen van het gebed in de Siddoer

Oneen – rouwende in de periode voor de begrafenis

P

Parve - neutraal voedsel of voorwerpen, die geen vleeskost nog melk kost bevat

Pasoek – vers (deel) uit de Tenach

Peies – haarlokken vóór de oren van een joodse man

Pesach – joods Paasfeest op de 14e Nisan - (Pesach duurt van 15 – 22 Nisan)

Pesoekee Dezimra - zie onderdelen van het gebed in de Sidoer
Pirké Avot - Spreuken der Vaders
Poerim - Lotenfeest op de 14e Adar
Poseek - halachische decisie (besluit), vaak genomen door een rabbijn

R

Rabban - eretitel van de voorzitter van het Sanhedrien na Hillel
Rabbenoe - onze Rabbijn
Rabbi / Rav / R - Rabbijn
Rebbe - geestelijk leider van een groep Chassidim
Rasja / Resjaïem - slechtaard(s)
Rasjie - Tora- en Talmoedverklaarder, 1040-1105, Troyes
Risjoniem - geleerden, die leefden tussen 1000 en 1500
Rosj Chodesj - eerste dag van een joodse maand
Rosj Hasjana (begin van het jaar) - joods nieuw jaar op 1 en 2 Tisjrie

S

Seder (ordening) - joodse paasviering ter herdenking van de uittocht uit Egypte
Seider - joodse paasviering met maaltijd ter herdenking aan de uittocht uit Egypte
Sefardisch / Sefard - jood uit Portugal, Spanje, Noord-Afrika of het Midden-Oosten
Semitisch - taalfamilie waartoe het Arabisch en het Hebreeuws toe behoren
Seodat Mitswa - een verplichte maaltijd
Sidoer gebedenboek (tefila)
Sifre - verzameling halachische en agadische Midrasjiem (exegese) op de boeken Numeri en Deuteronomium, waarschijnlijk geredigeerd tegen het einde van de 4^e eeuw n.d.g.j.
Sjaätneez - wol en linnen, samen in een kledingstuk verwerkt
Sjabbat / Sjabbes (J) / Sjabbos (A) - zevende dag, rustdag
Sjabbat sjalom - een algemene groet die bij het begin van de sjabbat gebruikt wordt
Sjachariet - ochtendgebed
Sjalet (J) - warm eten voor sjabbat, dat tevoren wordt bereid en vervolgens warm wordt gehouden
Sjalom - vrede
Sjalom alechem - vrede moge over u komen, deze groet wordt beantwoord met: aleechem sjalom
Sjael - Paulus
Sjamai - één van de leiders van de farizeeën en Torageleerden (ca. 50 v.C - ca. 30 n.C.)
Sjamasj (dienaar) - koster van een joodse gemeente, extra licht op de chanoekia
Sjavoe'ot - Wekenfeest op 6 en 7 Sivan
Sjechina - G'ddelijke Aanwezigheid
Sjechita - de door de Tora voorgeschreven manier van slachten van vee en gevogelte
Sjeitel - pruik gedragen door gehuwde orthodoxe vrouwen
Sjeile / Sjeëla - vraag, betreffende een bepaalde dien, die gesteld wordt aan een rav, om hierover een beslissing te nemen. Het onderwerp, dat aanleiding geeft tot een dergelijke vraag
Sjema - het centrale gebed in het ochtend- middag - en avondgebed
Sjeminie chag ha'atseret - slofsteet van Soekkot (22- 23 Tisjrie)
Sjemita - het zevende jaar (of sabbatjaar) waarin de landerijen in Israël braak moeten liggen
Sjemonee Esree - het achttien gebed
Sjoer - 1- les. 2 - bepaalde hoeveelheid van een substantie, of bepaalde tijdsduur, die noodzakelijk is voor een bepaalde dien
Sjoa - vernietiging, Holocaust tijdens de 2^e wereldoorlog
Sjofar - een hoorn veelal gemaakt van een ram, wordt gebruikt in de sjoel, ook als opdracht in de Bijbel
Sjoem - beëindiging van een traktaat
Sitra Achra - het slechte
Sjivve - rouwweek

Sjocheet / Sjouchet (J) – persoon, die gekwalificeerd is tot het uitvoeren van een sjechita
Sjoelchan Aroech – vierdelige meest gezaghebbende halachische codex (joods wetboek)
Sjoet – responsa
Sjoumer (J) – 1, bewaker, 2, controleur van de kasjroet. (ook wel: masj-ġiach)
Smicha – autorisatie om rabbijnse beslissingen te nemen
Snoge of esnoga – Synagoge van de Portugese Israëlitische Gemeente te Amsterdam of elders
Soefgania / Soefganiot – soort oliebol, gegeten tijdens het chanoekafeest
Soeka – loofhut
Soekkot – Loofhuttenfeest (15 – 21 Tisjrie)
Sjtremel (J)– traditioneel hoofddekseel gemaakt van bont gedragen door chassidische joden
Spodik – traditioneel hoofddekseel gemaakt van bont gedragen door Gerrer-chassidim uit Polen

T

Tahara – toestand van rituele reinheid, die verkregen wordt door onderdompeling in een mikwe
Tahor - puur
Talliet / Tallies (J) gadol – gebedskleed voor in sjoel of tijdens het ochtendgebed
Talliet katan – kleine talliet weke door mannen onder de kleding gedragen wordt
Talmied –Chagam - geleerde
Talmied(iem) – leerling(en)
Talmoed – zie Gemara
Talmoed Tora – Tora studie
Tamee – (ritueel) onrein
Tana / Tanaïem – geleerde(n), die in de Misjna voorkomen, die leefden tot 200 n.d.g.j.
Tefila / Tefilot – gebed(en)
Tefilien – gebedsriemen
Tehiliem – Psalmen
Tenach – acrostichon van *Tora*, *Neviiem* (profeten), *Chetowiem* (hagiografen). Tenach bevat 24 boeken

Beresjiet - Genesis, 1° boek van Mozes
Sjemot – Exodus, 2° boek Mozes
Wajikra – Leviticus, 3° boek Mozes
Bemidbar – Numeri, 4° boek van Mozes
Devariem – Deuteronomium 5° boek van Mozes
Jehosjoea - Jozua
Sjoftiem - Rechters
Sjmoeël alef– 1 Samuel
Sjmoeël beet – 2 Samuel
Melachiem alef– 1Koningen
Melachiem beet – 2Koningen
Jesjaja - Jesaja
Jirmeja - Jeremia
Jechezkeel – Ezechiël
Hosjea - Hosea
Joël - Joel
Amos - Amos
Ovadja - Obadja
Yonah - Jona
Mikhah – Micha
Nachoem – Nahum
Chavakoek – Habakuk
Tsefanja – Sefanja
Chagai – Haggai
Zecharja – Zacharia

Malachi – Maleachi
Tehilliem – Psalmen
Misjlee – Spreuken
Ijov – Job
Sjier Hasjiriem – Hooglied
Roet – Ruth
Eecha – Klaagliederen
Kohelet – Prediker
Ester – Esther
Danieel – Daniël
Ezra – Ezra
Nechemja – Nehemia
Divrei-HaYmim Alef – 1 Kronieken
Divrei-HaYmim Beet – 2 Kronieken

Teveet – Joodse wintermaand
Teviela – onderdompeling in een mikwe
Tisjri – Joodse herfstmaand
Tora – 5 boeken van Mozes – Pentateuch, meer algemeen: G'ddelijke wetgeving
Tosafot – verzameling van verklaringen op de Talmoed van geleerden, die leefden tussen 1105 en 1250
Tosefta – verzameling van verklaringen en aanvullingen op de Misjna
Touwelen (J) – onderdompelen van voorwerpen in een mikwe, zodat deze weer rein (Tahor) worden
Tov (H/J) - goed
Tradent(en) – overbrenger(s) van de Mondelinge traditie
Treife (J) – toestand van voedsel of eetgerei, dat niet gegeten respectievelijk gebruikt mag worden
Troema – gedeelte van landbouwproductie uit Erets Jisraël, dat moet worden afgezonderd omdat het voor de koheen bestemd was
Tsadiek – een bijzonder rechtvaardig en heilig mens
Tsedaka – religieuze belasting op inkomsten en vermogen ten behoeve van de armenzorg
Tsidoek Hadian – rechtvaardiging van het Hemelse besluit
Tsietstiet – schouwdraden, aan de vierhoeken van het gebedskleed
Tsion – berg in Jeruzalem, Jeruzalem, het joodse volk

V

V.C. – voor het begin van de christelijke jaartelling
V.D.G.J. - Voor De Gangbare Jaartelling

W

W.I.Z.O. – Women's International Zionist Organization

Z

Zenoet – ontucht
Zoet – muntstuk uit de tijd van de Talmoed
Zohar – (schittering) boek dat de grondslag vormt van de kabbalistische literatuur
Zionistisch – van of volgens het zionisme (terugkeer naar Zion)
Z.L. – haar / zijn / hun nagedachtenis zij tot zegen